

lätt komma att anses.

Vår korrespondent säger för öfrigt om det föreslagna assurancesbolagets framtid: »Så i högsta måtto önskvärd och nästan allmänt efterlängtd en sådan förening ändamålsenligt inrättad och klokt förvaltd vore, så skall dock troligen en lång tid ännu förgå, förrän vår Finska flegma kommer sig till att med allvar gripa verket an. Vårt stånd kan icke rättvisligen förebrås bristande drift, der det gäller enskilda affärer och egentligen yttre göromåls bedrifvande, ty då sky vi vanligen hvarken väder eller vind, natt eller dag. Men blir åter fråga om allmänna ärenden, isynnerhet der skrift och beräkningar erfordras, så håller sig hvar och en gerna på behörigt afstånd, ovillig att åstadkomma annat än anmärkningar mot den, som möjligen dristat göra ett förslag och verksamt uppträda.» – I vår tanke innebär ofvanstående erkännande enkelt, att handelsklassen uti landet i allmänhet saknar nödig bildning, hvilken också icke kan hafva tillfallit densamma på de stekta sparfvarnes maner. Ty om humaniteten i något bevisar sig, så är det i intresset för allmänna angelägenheter; äfvensom tröghet för beräkningar och skrifvexling hos en handlande tydligen ger tillkänna, att han saknar tillräcklig bildning för sitt yrke. Då likväl i Finland 20 finnas många isynnerhet yngre handlande, hvilka vid utländska instituter och handelskontor inhemtat en grundligare bildning för yrket, så borde ett företag, hvilket erkännes vara allmännyttigt, icke sakna nitiska befordrare.

Genom samma korrespondent har ett, redan 1832 af en numera afliden högt förtjent och driftig köpman upprättadt, förslag till Sjöassurancesförening blifvit Red. meddeladt. Vi skola framdeles i bladet införa detsamma.

30

215 ANGÅENDE SVENSKA NATIONALLITTERATUREN.

Saima n:o 21, 22 och 23 22. och 29. V, 5. VI 1845

Under denna inskrift har läsaren att vänta hvarken någon öfversigt eller kritik öfver Svenska nationallitteraturen. Ett sådant arbete ligger lika mycket utom detta blads utrymme som öfver våra krafter. Men det finnas vissa förhållanden, rörande nationallitteraturen, hvilka äfven i Sverige på sednaste tid utgjort föremål för en ganska öppen diskussion.

40

Genomgår man nemligen den Svenska litteraturens historia, så finner man, att den till en del utgör äfven de Svenska universiteternas. Man bör dock härvid besinna att äfven prelaten, hvilken i Sverige icke sällan innehafte af landets i vetenskap och vitterhet mest berömda män, då vanligen varit en belöning för förtjensten vid Universitetet. Dock ligger det i sakens natur, att denna universiteternas omedelbara betydelse för nationallitteraturen i Sverige, likasom i det öfriga Europa, under tidernas lopp mer och mer framträdde och kanske först under sednaste halfsekel inom densamma varit öfvervägande.

50

Ty öfverallt har ju den akademiska lärdomens språk varit Latinen och endast småningom har modersmålet förmått uttränga detta så väl från katedern som litteraturen. Äfven sedan länge sångare och skalder uppträdde bland den öfriga nationen, anstod universitetsmannen knappt någon annan versfabrikation, än den Latinska; ehuru modersmålet vid universiteterna tidigare begagnades i bunden stil, i rimmade lyckönskningar och fågnetal, än i prosan. Vi hafva förr omnämnt, huru

de första föreläsningar på Tyska språket höllas af Wolff i medlet af förra seklet. I Sverige utgafs den första Svenska grammatik (af Nills Tjällman) år 1698. Derförinnan hade (af Jonas Petri) ett Latinskt och Svenskt Lexikon utkommit år 1640 och jemte ett annat dylikt äfven en kort Svensk och Latinsk Ordbok 1652. Detta sistnämnda var, näst Stjernhjelm's Fatebur, som blott omfattade bokstafven *A*, det enda då tillgängliga register på Svenska språkets ord. Ända till slutet af 17:de och början af 18:de seklet hade knappt någon annan vetenskap än teologien och Svenska historien talat Svenska, den förra dock endast i smärre skrifter, den sednare hufvudsakligen i krönikor. Först med Dalin, Lagerbring, Celsius fick Sveriges historia en mera vetenskaplig form. Rydélius utgaf 1718, på särskild uppmaning af Carl d. XII det första filosofiska arbete på Svenska, då förut endast ett par kompendier för undervisningen blifvit till Svenska öfversatte. Småningom uppträdde nu äfven andra vetenskaper i Svensk drägt. Men ännu länge utgjorde de Latinska disputationerna universiteternas hufvudsakliga litteratur.

10

Poésien hade alltid lefvat utom universitetet. Den ansågs, såsom ännu mångenstädes, för en fäfänglig konst, hvilken icke kunde främja universiteternas ändamål. I Sverige synes den omvårdnad Gustaf III gaf konsten och synnerligast vitterheten, i det den samlade konstens idkare till hufvudstaden och hofvet, hafva ytterligare fördröjt dess erkännande och bosättning vid universiteterna.

20

Kastar man deremot en blick på, hvad den nyaste Svenska nationallitteraturen har utmärkt, så tillhör det nära nog allt landets universiteter. Geijer, Atterbom, Fries, Hvasser, Palmblad, Fahlerantz i Upsala, Thomander, Schlyter, Reuterdahl i Lund, dessutom flera namn, såsom Bergfalk, Schröder, Vingqvist, Böttiger, Afzelius m. fl. vid det förra, Hagberg, Melin o. a. vid det sednare universitetet, ehuru de icke stått på titelbladet till mera omfattande arbeten, likväl äro af hvarje litterärt bildad Svensk kända och aktade. Tegnér, Franzén, Agardh, Vieselgren, Grubbe hafva ifrån universiteterna medfört sitt namns rykte. Och ehuru man mot de här uppräknade kan ställa en Berzelius, Strinnholm, Fryxell, Beskov o. fl. a., hvilka icke fäst sin namns ryktbarhet vid landets högsta lärosätens, så äro likväl de förra nog öfvervägande i antal, för att rättfärdiga det påstående, att Sveriges nationallitteratur på sednaste tider är densamma med universiteternas.

30

En så lysande samling af vordna och ännu anställda lärare, synes det, hade bordt befria de Svenska höskolorna från tadlet att icke för stunden nog kraftigt fylla sin bestämmelse. Men de nämnda utmärkta människens verkningsstid lider till ända, och man synes med någon fruktan se sig om efter dem, som skola fylla deras plats.

40

Man skyller då de föga lofvande utsigterna bland det yngre släktet dels på den försvinnande generationens ringa omsorg att åt sig hafva uppfostrat värdiga efterföljare, dels på föråldrade institutioner. Något kan i dessa afseenden vara sannt, och vi skola genom utdrag ur Intelligensbladet sätta läsaren i tillfälle att sjelf döma öfver tadlets art och befogenhet. Men det bör dock icke glömmas, att det redan är nog, att universiteterna egt nämnda män såsom sina, att den uppfostran, de meddelat, har tillfallit Svealand icke några alumner vid universitetet, och att slutligen all uppfostrans möda är bortkastad, om icke i den nya generationens bröst äfven vaknar en ny lefvande anda. Ty der denna är stark, der uppfostrar den individerna och lärar dem sjelfva bryta sig sin bana. Derpå hafva de flesta nämnda bland den äldre generationen i sin egen bildningsbana framtett exempel.

50

Härmed hafva vi dock icke velat neka nödvändigheten deraf, att en universitetslärare sträfvar att uppfostra män för vetenskapen, bland hvilka en efterträdare till honom sjelf kan uppstå. Men äfven inom Sverige råder det egna förhållande, som torde lägga band på ett sådant sträfvande, att sällan någon öfvergår från det ena universitetet till det andra och aldrig vid detta väl emottages. Ty häraf följer, att läraren i den unga man, hos hvilken han synnerligast tror sig finna håg och natursgåfvor, och hvilken han derföre kunde uppmuntra och leda till ett djupare vetenskapligt studium, ser sin egen efterträdare uppvexa, ser en man, som först genom hans egen död eller orklöshet kan vinna en fast medborgerlig ställning. Men till att fördraga sådant hörer ett öfver det vanliga upphöjdt, ädelt sinne, som i sig sjelf ser blott det allmännas tjenare, ett redskap i sanningens tjenst, och gerna viker för att lemna rum åt en friskare håg och ännu icke mattade krafter.

Endast en andligen mächtig tid kan göra individen häraf oberoende, och det sanna geniet förmår utan omvårdnad bryta sig fram. Dock förgås äfven af brist på denna mången god förmåga.

Vi bifoga här ur Intelligensbladet en del af de nämnda anmärkningarne angående dessa förhållanden i Upsala:

»Om det är en sanning, att Universitetet skall representera sitt lands högsta andliga kultur, så är det en icke mindre vigtig sanning, att den vetenskapliga anda och det vetenskapliga lif, som utgör Universitetets enda storhet, icke kan vinnas utan ett harmoniskt förhållande emellan dess medlemmar, – ett förhållande, så grundadt på inbördes belåtenhet och förtroende, att ett till vetenskapens fromma ömsesidigt utbyte af idéer emellan gamla och unga deraf blifver en nödvändig följd. Är det icke en helig pligt för dem, som fått sig anförtrodd värden af sitt lands högsta vetenskapliga intressen, att på detta sätt, utan att splittras, med gemensamma krafter föra Universitetet framåt, så är och blir Universitetet en vanmäktig, föråldrad institution, som i ringa mån motsvarar sin bestämmelse. Universitetets uppgift är för stor, för helig, för att blifva ett föremål för småsinne och partistrider, som just till följe af de ovetenskapliga intressen, hvilka de oftast representera, undergräfvat all sann vetenskaplighet och gifva åt Universitetet ett utseende af vanmakt och obetydighet. Blir vetenskapen på detta sätt en tummelplats för egenmäktighet, ensidighet och nycker, så blir den heltvisst en sorglig påminnelse om, hvad den borde vara, och öfver dem, som hade sig anförtrott att föra den framåt och icke gjort det, skall en rättvis kritik icke försumma att uttala sin dom.»

»Öfvergå vi nu från dessa allmänna betraktelser till betraktandet af vårt Universitet, framställer sig, med afseende på hvad vi redan yttrat, den frågan, huruvida det är, hvad det borde vara. Om vi redan på förhand måste medgifva, att ett Universitet har många och stora svårigheter att öfvervinna i ett land, der vetenskapen af brist på uppmuntran och understöd oftast måste behandlas såsom ett brödstudium, frukta vi dock, att svaret på denna fråga icke kan blifva rätt tillfredsställande. Svårigheterna äro många och stora, säga vi, men begagnade man sig af all den förmåga och all den kraft, som Universitetet utan tvifvel är mäktigt att ur sig sjelft utveckla, slöte sig dess Lärare, lifvade af samma intressen, närmare tillsammans, betraktade man hvarandra utan missförstånd, ensidighet och partianda, så tro vi, att en stor del af de svårigheter, som skulle återstå, med skäl kunde skrivas på den räkningen, 'att intet menskligt är fullkomligt.' Att emellertid det vetenskapliga lifvet vid vårt Univer-

sitet icke är, hvad det borde vara, är en af hvarje opartisk erkänd sanning. Hvad är då väl orsaken till detta, frågar man. Är den att söka i bristande vilja, i bristande kraft, i frånvaro af intresse hos dem, som skola lära, och dem, som skola läras? Ja, till någon del; ty finnas dessa egenskaper hos de personer, som skola vårda Universitetets vetenskapliga intressen, tro vi, att många af de hinder, som möta för andens fria utveckling, i längden skola öfvervinnas. De uttryck, vi här fällt, böra dock icke så förstås, som om vi vilja förneka, att ju vi ega män med både förmåga, vilja och kraft att verka för vetenskapen: men hvartill tjena dessa egenskaper, om icke de upphöjda personligheter, som äro i besittning af dem, under aktgifvande på tidens fordran och vetenskapens fortgång i andra länder, utöfva ett dermed öfverensstämmande tillbörligt inflytande på sin omgifning. Skulle detta likväl någongång vara händelsen, så kan det dock icke gerna under nuvarande förhållanden ega någon synnerlig framgång; ty vi hafva redan sagt, att ett Universitet icke kan uppfylla sin bestämmelse utan inbördes förtroende och belåtenhet emellan dess medlemmar. Vi hafva dermed icke menat, att icke någon strid bör finnas; tvärtom, ingenting går framåt utan strid, alldräminst då fråga är om främjandet af mensklighetens högsta och viktigaste intressen. Vår mening är i få ord den, att en sann vetenskaplighet icke kan uppblomma ur någon annan jordmån, än en fast föresats, ett varmt och lefvande intresse hos hvar och en att i sin mån, om ock på skilda vägar, med kärlek till sanningen verka för sanningens stora och eviga sak. Det är med vetenskapen, som med plantan, den måste hemta sitt lif och näring ur en passande jordmån, den måste fredas och vårdas, för att kunna utveckla sig och bringa mogen frukt. På grund af hvad redan är yttradt, på grund af erfarenhet, våga vi derföre påstå, att vetenskapen icke kan finna någon synnerlig näring eller bringas till något särdeles lif vid ett lärosäte, der man icke drager i betänkande att någongång låta vetenskapen bero af gunst och nåde, ja, äfven någongång icke aktar för rof att göra dem till ett passande vehikel för personligt agg, hvarpå man icke längesedan haft ett talande bevis. Betänka vi nu vidare det egna förhållande, som vid vårt Universitet i allmänhet gjort sig gällande emellan Professorn och Studenten, emellan äldre och yngre Lärare, hvarigenom de förra med en 'faderlig' värdighet veta att hålla tillbaka de sednares, med deras åsigtér någongång mindre öfverensstämmande, försök att uppträda, vare sig i ord eller handling, så följer äfven af detta missförhållande, att det vetenskapliga studiet icke gerna kan finna någon särdeles uppmuntran.»

«1:0 22»

II.

Liknande anmärkningar, ehuru vida bestämdare och mera utförda läsas i Intelligensbladet för det förflutna året. Vi meddela här ett utdrag ur dessa¹, för att sedan i ett sammanhang bifoga några anmärkningar i ämnet. Det förstås, att öfverallt talet är om universitetet i Upsala.

»Betraktar man nu oväldigt och uppmärksamt härvarande Universitetsstudium, skall man finna, att nästan alla läroämnen uppfattas på ett mekaniskt sätt, och än vidare, att de gemenligen insamlas blott i och för en blifvande examen. Att med anledning deraf utbryta

¹ En del af denna uppsats finnes intagen i Litteratur bladet till Saima d. 10 Augusti 1844. ehuru mellankomna hinder ända tills nu fördröjdt fortsättningens införande.

i klagomål öfver nuvarande ungdoms egennyttighet eller låga rigtning vore lika gagnlöst som orättvist, då den ju af sådane inre och yttre bevekelsegrunder, hvarför den sjelf ej kan göras ansvarig, oemotståndligt drifves dertill. Den vid Universitetet inträdande (vi mena den egentligen studerande) ynglingen bestämmes både i valet och utförandet af sina akademiska studier naturligtvis först af sin elementarbildnings beskaffenhet och sedan af de fordringar, hvilka han ser uppställda såsom mål för de närmaste årens arbete, samt af andan och arten af de studier, hvilka hans jennåriga och hans

10 umgängesvänner bedrifva. Böcker och kurser har han inlärt under sin skoltid, på böcker och kurser, tentamina och examina, och intet annat, får han anvisning vid högskolan. Kamraterna, hans enda rådgifvare, skämta öfver eller lefva i ungdomslifvets glada uppträden, eller sysselsätta sig med de ämnen, dagens händelser gifva vid handen; kommer talet på studier, afhandlas åter blott tentamina, examina och dermed sammanhängande saker, dock välförståendes såsom tråkiga och oegentliga episoder i deras egentliga lif. Han lär sig således temligen snart, att hans blifvande studium blott är en

20 fortsättning af skoltidens lexor, samt kommer småningom äfven till den insigt, att det kan och behöfver stå i oändligt ringa förbindelse med hans inre lifs egentliga sträfanden och förhoppningar. Det kan således handteras beqvämligen detta studium, det kan, såsom en handtverkars verktyg, efter omständigheterna bortläggas och återtagas och är framförallt ej förknippadt med den inre strid och anfäktelse, som åtföljer det sanna studiets eller forskningens arbete.

Af här i korthet angifna förhållanden måste den studerande ynglingen ovilkorligen bestämmas. I enlighet dermed inrättar han nu sina studier. Då examen är hans och hans kamraters akademiska bestämmelse, måste dess snabbaste och beqvämligaste genomgående

30 blifva hufvuduppgiften. Derpå ser man ock allt beräknadt. Lifvet är kort och de akademiska åren blott en obetydlig del deraf; det blifver derföre nödvändigt att afgöra saken så summariskt som möjligt. Kompendierna blifva således en nödvändig tillflykt. Men att inom dem ej studeras vetenskaper, torde ej behöfva bevisas; men väl kan det vara nödvändigt att erinra, att icke en gång de förelagda kompendierna läsas, eller kunna läsas med tillbörlig noggrannhet, emedan hvar och en har för många af det slaget att genomla och vanligen för litet öfivad tankekraft och omfattning af studier, för att inse vetenskapernas förvandtskap och dermed för sig vinna en

40 lättnad. Det är derföre en vanlig företeelse, att de, som mena allvarligast med sina studier, lemna dem af sina lexor, hvilka de ej anse ligga i sin väg, och gerna underkasta sig den deraf följande lilla smälek och förebråelse, för att, så mycket det utan ledning af en ingripande lärares personlighet kan vara möjligt, söka göra sig bättre hemmastadde inom en trängre krets af vetande. Väl ligger i den allmänna karakteren af härvarande akademiska studium, som sträfvar att med all makt qvarhålla den studerande på elementarbildningens stadium, för ynglingen ett nästan öfverstigligt hinder att genomarbete sig till en egen och vetenskaplig insigt, äfven inom

50 sålunda afskild trängre krets; men redan blotta försöket att åstadkomma något sådant är berömvärdt och innebär tillika en ej oviktig anvisning af den i sakens natur grundade väg, man vid en blifvande ombildning af vårt examensväsende har att taga. Detta urval är isynnerhet vanligt vid de inom den filosofiska fakulteten förekommande examina, hvilka utmärka sig framför andra akademiska

pröfningar genom sina ämnens mångfald. Deras reform har därför i lång tid varit målet för alla vänner af ett förbättradt Universitetsstudium, och lärar äfven för flera år sedan hafva varit föreslagen, ehuru ingen verkställighet följt, eller ännu troligen under många år lärar vara att hoppas. Det må emellertid vara ett bevis på, att aldrig någon korporation reformerat sig sjelf, dertill ej tvingad af en yttre impuls. Tvärtom synes man snarare böjd att fortgå i den en gång påbegynta riktningen, i det man i denna fakultet insätter så många nya professioner, man därför kan vinna; och att man ej vunnit alla, man därför föreslagit, mindskar ej försökets betydelse. Så mycket man därför i allmänhet har skäl att glädja sig deröfver, att vetenskaperna blifva fullständigt representerade vid lärosätet, så kan man dock icke, vid sakernas närvarande inrättning, utan medömkan tänka på ungdomen, hvilken i hvarje sådant fall erhåller en ny lex till öfverläsning. Ty att läsa och föredraga en vetenskap blott för dess egen skull, utan rätt att deri examinera eller tentera, dertill skulle visst aldrig en Professor vilja beqväma sig; det vore för honom en den dödligaste skymf. Förr låter han allt annat och angelägnare fara, såsom vi längre ned skola se. Inom de högre fakulteterna, der ett vetenskapligt studium, i följd af läroämnenas mindre antal och närmare samband, är och bör vara möjligare, motverkas dock sådant, utom af den allmänna, en gång häfdvunna riktningen på examen, dels af de långa preliminärstudierna inom den filosofiska fakulteten, dels och förnämligast af bristande förberedelse och ett för vetande ofta fullkomligen dödt sinne bland den ungdom, som inom dem skall mottaga sin bildning. Beklagligtvis är detta sednare förhållande det vanliga bland dem, som egnar sig åt det presterliga eller juridiska kallet, hvilka båda dock för samhällets väl och ve äro af den utomordentligaste vigt. En *Theologiar Studiosus* skall du omöjligen med några föreställningar kunna förmå att gå öfver sitt möjligast kortaste kompendium; du må vara glad, om han kan nödortfeliggen förstå och explicera detsamma, ifall det är författadt på ett fremmande språk. Vi veta, hvad vi säga, och öfverdrifva icke det verkliga förhållandet. Han mäktar ej medfölja gången af en föreläsning inom sitt vetandes område, ifall den aldrig så litet skulle höja sig öfver det hvardagliga eller en blott historisk framställning, han förmår ofta ej sammanhålla bevisningen af en sats i de bibliska böckerna och ser sig i stor förlägenhet, om det blir frågan om att gifva en sammanhängande redogörelse för en hel Paulinsk epistel. Talar du för en sådan yngling om vetenskapens nödvändighet och värde för hans blifvande kall, skall han på dig kasta en förvånad blick, som säger: du är en drömmare, som intet fattar af verklighe- tens verld, eller: det må vara för andra, för mig och männen af mitt yrke är det icke. Med erkännande af de verkliga framsteg den juridiska bildningen härstädes gjort i förhållande till hvad den här för några år sedan var, måste vi dock påstå, att särdeles den allmänna vetenskapliga eller filosofiska grundläggningen är af den art, att den i ytlighet öfvergår allt annat af det slaget vid härvarande lärosäte. Det är för hvar och en klart, att den filosofiska rätts- och samhällsläran, de allmänna grundsatser, hvarpå rätt och samhällsordning äro byggda jemte dithörande historia och litteratur, måste vara en den nödvändigaste kunskap för den, hvars kommande verksamhet skall röra sig inom den spher af lifvet, der de dagligen och stundligen hafva sin användning. Utan att hafva gjort sig ett klart medvetande om dessa grunder, skall han i de viktigaste

frågor blifva gifven till pris åt ett vacklande och en osäkerhet, som för det allmänna ej kan vara annat än högst farlig, samt till rof åt dagens mest olikartade meningar, ett beroende för honom sjelf skamligare än något annat. Och huru grundlägges nu här den sjelfständighet, hvarpå statens framtida lugn och kraft till en ej obetydlig del beror? Jo – du skall förvånas värdaste läsare, du, som ej känner härvarande examensidrotter – på det sättet, att åt detta studium egnas, under liktidigt bedrivande af ännu sex eller sju andra ämnen, högst en termin, vanligen några veckor före den hotande 10 examenen. Dock kan saken afgöras ännu bekvämligare och på några dagar. Det går nemligen an att för denna tid hyra sig en samhälls-uppbyggare, som på ett ark papper eller en tafla kan uppställa begreppen, lika ett ättartal, under sina tillbörliga linier och vinklar; derifrån uppfattar dem den unge mannen med sitt öga och sin inbillningskraft samt, ifall han är vetenskapen rätt bevågen, äfven i sitt minne, för att uppbära dem till sin tentator och examinerator och sedan åter med nöje lössläppa dem. Vi tro visst aldrig, att någon vid landningen å Riddarholmsqvaian ännu haft en definition i sitt 20 förvar. Saken har sin löjliga sida; dess nedslående är dock, ty värr, öfvervägande. Denna betraktelse förer oss otvunget till en annan, eller den, att just de studier, hvilka i och för sig, utan hänseende till deraf i lifvet härflytande skenbarlig vinst, hafva det största värde och derföre i allmänhet äro de säkraste gradmätare på den större eller mindre vetenskapliga anda, hvilken råder inom ett lärosäte, äro just de, hvilka hos oss mest värdslösas eller ytligast bedrivnas.

Om nu så är, hvad vi tro svärligen skall kunna bestridas och som synes följa af hvad vi här i korthet antydt, att det är den allmänt vetenskapliga eller formella bildningens låga ståndpunkt, jemte 30 dermed följande brist på sinne för vetenskap i allmänhet, som hos oss motarbetar hvarje i egentlig mening fritt akademiskt studium: så måste förbättringen sökas i just denna formella bildnings höjande till full betydelse och verksamhet. De inrättningar, hvilka fått denna i sin vård, äro Elementarläroverken och Universitetens filosofiska fakulteter. Af dessas förnuftiga och ändamålsenliga ombildning, på deras arbetens förenkling och bättre rigtning tro vi framgången hufvudsakligast bero. Skilja vi oss härutinnan fullkomligen från dem, hvilka immerfort vilja nya läroämnens insättande och litet smakadt af hvarje, hvilka sätta sin förnämsta lit till yttre reglemen- 40 tariska föreskrifter: är derföre vår åsigt af ungdomsbildningen ingalunda regressiv, om den ock skulle råka stå i strid med den af mängden yrkade brokigheten. Det hörer ej för denna gång till vårt ämne att i sina enskildheter utföra de grundsatser, hvarur vi anse ett sannt och verkligt framåtskridande här endast kunna framgå. Om vi angifva, att vi, i motsats till hvad nu allmänt är förhållandet, fordra, att bildningens mått och mål blir ett inre och att hela dess arbete på hvarje punkt medvetet framskrider i denna syftning, att bildnings- medlen blifva, hvad de skola vara, blott medel, samt framförallt, då dock blott människan kan vara i egentlig mening människans 50 uppfostrare, att lärare och lärjungar träda i den innerligaste gemenskap med hvarandra: så inser hvar och en, att ur dessa bestämmningar, så enkla och vanliga de än må synas, ovilkorligen följer en ny och förändrad rigtning i hela den inre gången af vårt läroverksystem, dess beståndsdelar må nu kalla sig nya eller gamla.»

III.

Intelligensbladet fortfar vidare:

»Men härvid befinna vi oss åter inför de första satserna, hvarifrån vi i denna afhandling utgingo. Vi sade, att en söndrande makt inträngt sig mellan lärande och lärare, och behöfva, då vi återgå till skärskådande af detta förhållande inom Universitetet, ty värr, ej länge söka efter bevisen. Vid nuvarande Universitetsstudiers uteslutande rigtning på examina, bjuder klokheten hvarje yngling att på genaste väg och kortaste tid söka närma sig detta mål. Han längtar ut i lifvet; ty, hvad man än må sjunga om den akademiska friheten, snart kommer han i erfarenhet af, att den, sådan den är, egentligen intet annat är, än skolans tvång under en ny form. Således, då den nyare litteraturen förser honom med lättande hjälpmedel i mängd, griper han i bättre fall till dessa, eller, i värsta fall, tid handskrifna utdrag eller anteckningar och instänger sig med dem på sin ensliga kammare. Med en ofta beundransvärd flit och försakelse, hvilka förtjente bättre användas, genomsträfvar han här band efter band, eller häfte efter häfte, allt af det mest olikartade innehåll. Detta arbete, som, der det eljest är redligt och eger en bestämd rigtning, är den ena och oundgängliga sidan af ett sannt akademiskt studium, bekommer här genom sin ensamhet och afsöndring en viss dufvenhet eller unkenhet, likasom ock, genom ämnenas mängd, i de flesta fall oundviklig ytlighet. Den motvigt, hvilken den akademiska läroinrättningen häremot uppställt, nemligen de offentliga föreläsningarne, träda i följd af alla dessa förenade förhållanden alltmer i bakgrunden. De bevistas af många alldeles icke, af andra högst oregelbundet, t. ex. någontid vid läseterminernas början, och af ännu andra, hvad än sämre är, af ögontjeneri eller nödtvång. Att sådant äfven fordom till en del, såsom man säger, varit fallet, ursäktar ingalunda närvarande förhållande. Brist på intresse för vetenskap och litteratur, felaktighet i studiernas allmänna rigtning och anordning, eller ännu någon annan för oss obekant anledning måtte dock här oundgängligen vara förhanden, då bland en studerande korps af omkr. 800 personer föreläsningar af så allmänt intresse, som t. ex. öfver Grekiskt språk och litteratur, kunna räkna blott 4 å 5, ja stundom kanske ingen åhörare, de öfver Philosophiens historia 5 å 6, eller stundom några deröfver, de öfver Religionens philosophi ett tiotal eller deromkring, de i den nyare tidens litteratur äfven blott några få. Hvem skall man nu härföre anklaga? Ungdomen? Den är af alla möjliga parter i målet den, som är mest att ursäkta. Lärarne? De skola äfven veta att finna skäl för sitt rättfärdigande; ty hvad rå de väl i allmänhet derför, att man mer eller mindre besöker deras föreläsningar? Dessutom förekomma ju exempel, att äfven den utmärktaste vetenskapsmans och föreläsares auditorium kan vara temligen glest befolkadt. Egentligaste orsaken till nämnda företeelser är väl att finna i den allmänna karakter vårt Universitetsstudium erhållit genom det idkeliga lexläsandet, tenterandet och examinerandet, och den derigenom förändrade ställning, hvari Professorn kommit till de unge idkarne af sin vetenskap. Han har ifrån sin hufvudsakliga bestämmeelse att vara *lärare* öfvergått till den att vara *tentator* eller *förhörare*. Detta visserligen allom både länge och väl bekanta förhållande har dock, så vidt oss veterligt är, ej förut genom någon slags officiel handling varit erkändt och ådagalagdt. Nu, då missförhållandet dock genom vanan och tidens längd erhållit ett

10

20

30

40

50

slags häfdvunnet fast skick, har man ej skytt för att offentligen icke allenast bekänna det, utan äfven förklarar, att läraren kan afråda, men tentatorn måste kvarstå.»

Sedan Red. här omnämnt flera särskilda fall, som visa, att lärarene vid Universitetet genom ansökt tjenstledighet gerna draga sig unnan från sin befattning såsom lärare, bifogas härtill följande reflexioner:

»*Tvenne* anmärkningar må härvid vara oss tillätta. Det har nemligen först väckt vår och mångens förvåning att finna, att det är kathedern och ej de konsistoriella göromålen, hvilka sednare dock
10 väl måste anses vara för den vetenskapliga verksamheten mera störande, hvarifrån man sökt sin befrielse, samt att vetenskapliga eller litterära arbeten anses vara en rätt bevekelsegrund för en sådan begäran. För att här blott närmare fästa oss vid det sednare, kunna vi ej inse, att författareskapet, ehuru med rätta ansedt för att vara en del af den professorliga verksamheten, bör anses angelägnare än lärarekallet; som är det första och egentliga åliggandet och det, hvarför Professorn är Professor. Då vidare en Professors författareskap ej gerna rör sig inom en annan spher, än den, som tillika är
20 fältet för hans lärareverksamhet, kan och bör det förra omöjligen hindra den sednare, utan skall tvärtom främja den. Så finna vi ock förhållandet hafva varit med de förnämste lärare och vetenskapsmän af alla arter, författaren och läraren arbetade hvarandra alltid i händerna. — Det skadligaste vid anmärkta förhållanden är dock det, att denna liknøjdheth för det offentliga lärarekallet ingalunda blifver förborgad för den studerande ungdomen, som således, utom af andra omständigheter, äfven af sina lärare sjelfve måste lära sig att missakta de offentliga föreläsningarne. Detta är det, som först gifver det egentligen dödande slaget åt det vetenskapliga studiet och hänvisar den ungdom, som, för vinnande af verkligt vetande eller
30 beqvämtligt anskaffande af en för yttre ändamål beräknad minneskunskap, söker främmande handledning, uteslutande till enskild undervisning, hvilken väsendtligen skiljer sig från den offentliga deri, att den bestämmes af den lärande och hans fordran, då den förra deremot bestämmer och leder honom i enlighet med det högre vetenskapliga mål, som endast den utbildade akademiska läraren kan för sig hafva klart. I föreläsningarnes upprätthållande och förstärkande både till ett större årligt antal och ytterligare vetenskaplig skärpa ligger endast möjligheten till en seger öfver den rigtning Universitetsstudiet har tagit. Endast derigenom, att det
40 framfarnas och det närvarandes bildning frisk och stark utströmmar från en i sin vetenskap lefvande personlighet blir denna bildning äfven lefvande i ungdom och framtid. Vi måste för denna gång sluta. Vi känna förut, att här fällda omdömen skola anses framgångna ur impietet och fräckhet. Vi hafva derpå blott ett svar, det nemligen, att vår pietet blott vördar vetenskap och pligt, en bildningsökande ungdom och de lärare, som troget vårda denna dyrbara framtid.»

Så lyder denna lika frimodiga som med insigt författade och lungt hållna kritik. Af densamma, jemförd med den i detta blad N:o 21 aftryckta artikel, har den uppmärksama läsaren mycket att lära, emedan de förhållanden, den rör, äro allmänna, för alla bildade folk gegemensama. Hvad detta land särskildt beträffar, låter det sig icke betvifla, att den litterärt bildade yngre generationen känner behofvet af en lifgifvande anda, och i dennas frånvaro vid universitetsstudierna söker man med rätta ett bevis för sagnadens rättmätighet. Vi lemna derhän, om närmaste grunden härtill står att finna i institutionerna.

hvilka mer och mer närmat universitetet till en skol- och examensanstalt, eller i lärarens bristande håg och förmåga att göra de förras band mindre tryckande. För vår del skulle vi dock anse det vara möjligt att för examina fordra verklig vetenskaplig insigt, ådagalagd genom sjelfständiga skriftliga produktioner, icke blott lexor, pröfvade genom muntligt förhör. Dock bör den väsendtliga grunden till missförhållandet sökas djupare.

Man kan nemligen fordra, att den lifvande andan vid ett Universitet skall röja sig icke mindre i universela vetenskapliga sträfvanden än i rika alster för den egentliga nationallitteraturen. Båda dessa arter af litterär verksamhet sammanfalla i alla de vetenskapsgrenar, som kunna hänföras till de spekulativa, emedan dessa, i det de uttala de tankar, som utgöra drifhjulen för samtidens andliga sträfvanden, måste göra det i den form, hvori dessa sträfvanden framträda hos en bestämd nation, uppenbara sig i nationalmedvetandet. De empiriska vetenskapernas flor är deremot af nationalandan mera oberoende och därför bunden vid en mera tillfällig impuls utifrån, medan de spekulativa vetenskapernas framsteg gå i bredd med den nationela bildningens. Ingen lärer t. ex. betvifla, att filosofiens så utmärkande framsteg i Tyskland, genom Kant, Schelling, Fichte, Hegel, och dess förherrskande inflytande på hela den Tyska litteraturen står i det närmaste sammanhang med den allmänna rörelse, som under sednare hälften af förra seklet i Tyskland först skapade en betydelsefull nationallitteratur. Så har äfven i Sverige just den generation, som nu innehar lärostolarne vid universiteterna, hufvudsakligen verkat för uppkomsten af en litteratur, fri från konventionela band och hvilande på inhemska grund och botten. Deraf kommer, att så många af de namn i den nyaste Svenska litteraturen, hvilka universiteterna kunna tillräkna sig, äfven förnämligast tillhöra den sköna litteraturens historia; medan å andra sidan ifrågavarande mäns rent vetenskapliga sträfvanden mer eller mindre uttrycksfullt röra sig inom spekulationens område. Af de hädangångne Höjer och Törneros, af de lefvande Grubbe, Geijer, Atterbom, Hvasser, till någon del äfven Fries, Schlyter, Bergfalk, Reuterdahl, hafva hvar och en antingen uteslutande eller inom sitt fält mer eller mindre öfvervägande odlat teorien jemte den historiska eller empiriska forskningen. Och det är isynnerhet deras till alla sferer af nationens andliga lif sträckta teoretiska studier, som gifvit de flesta af dem en så utmärkt plats inom nationallitteraturen. Jemförelsevis få, och desse då på den empiriska forskningens fält, hafva vunnit inflytande inom den Europeiska vetenskapens republik. Särskilda omständigheter, deribland förnämligast Vetenskapsakademiens och Carolinska Institutets tillvaro i landets hufvudstad, hafva hindrat de Svenska Universiteterna att mera afgörande framstå inom nämnda såkallade exakta vetenskaper.

Af anförda förhållande kan med något skäl slutas till tvenne satser: att nemligen den sköna litteraturen är all nationallitteraturs första rot, och att dest vidare utveckling, som beror af de spekulativa vetenskaperna, förutsätter en genuin och ur nationens medvetande utgående filosofi. Då man nu vid de Svenska universiteterna klagat öfver bristande vetenskaplighet, men likväl icke kan neka att vid dem finnas män, hvilka inom nationallitteraturen intaga ett så utmärkt rum, att dennas historia på sednaste tid äfven varit universiteternas, så måste orsaken till det öfverklagade sökas i sakernas nödvändiga gång, icke i det mera tillfälliga af tänkesätt och håg hos universitetspersonalens närvarande medlemmar, eller i institutionerna såsom den yttre formen.

Nationallitteraturen i Sverige har nemligen ännu icke hunnit den utveckling, att ens ett djupare studium af landets eget språk hunnit blifva ett lefvande behof, och har ännu mindre förmått framkalla en spekulatiön, som skulle höjt densamma till en sannt vetenskaplig litteratur. Ty må man säga, hvad man vill, om Svenskarnes praktiska och för allt filosofiskt grubblände obenägna sinne; de skola dock lika litet som någon annan nation kunna bilda sig en mera betydelsefull litteratur i eget språk, utan att för densamma ega, hvad man i dagligt tal benämner reda i begreppen och vetenskapligen befastade principer. Att *sådant* för närvarande saknas i Svenska litteraturen, derför skola vi en annan gång söka lemna en bevisning. Det kunde redan anses vara bevis nog, att de på all vetenskaplighet mest blottade dagblad nu upphäfvat sig till vetenskapens målsmän och med afgjord fördel, i det hembakade så kallade sunda förnuftets namn, gissla universitetsmännens »toma deklamationer» och »ihåliga fraser.» Från universiteternas sida har man åter klagat öfver det politiska »kåbblat», hvilket skulle dragit allmänhetens håg från vetenskapen och dess alster. Men man har då glömt, att äfven i de politiska frågornas lösning vetenskapen ju längre desto mer öfver hela Europa vunnit ett afgörande ord, och att universiteterna hafva att förebrå endast sig sjelfva, om de tillåtit vetenskapens värde nedsättas och löst prat vinna företrädet framför bevis och system.

Att behofvet af en fastare grund redan gjort sig kännbart, bevisar den talan, Intelligensbladet förer, och sjelfva detta blads tillvaro; emedan det kan anses hufvudsakligen kämpa för en grundligare spekulatiön, än den, som hittills gifvit sig detta namn. Om det skall lyckas bladets lika allvarligt nitälskande som bildade, talangfulla utgifvare Hr. Afzelius och de med honom lika tänkande att åstadkomma en nödig reform i detta hänseende, är svårt att förutsäga. Dock lider det intet tvifvel, att detta blad ju redan i hög grad verkat att väcka uppmärksamheten på, hvad som brister. Och säkert synes oss vara, att i den stund ett grundligare och mera genomgripande filosofiskt studium förmår intränga vid universiteterna, skall äfven den allmänna vetenskapliga anda hafva infunnit sig, hvars frånvaro nu anses för et utmärkande kännetecken på de akademiska studierna. Kanske skall till dennas väckande bidraga äfven den varma håg för en gemensam Skandinavisk bildning, hvaraf den yngre generationen i de tre rikena nu lifvas.

40

216 SKJUTSVÄSENDET.

Saima n:o 22 29. V 1845

Tidningen Kanava har i ett af sina första numror återfört uppmärksamheten till ett ämne, som säkert ofta varit föremål för de tänkandes bland allmänheten öfvervägande, nemligen på de ekonomiska och moraliska olägenheterna af den ännu gällande skjutsinrättningen. Från särskilda håll hafva äfven vi blifvit uppmanade att i detta blad till diskussion upptaga frågan om en förändring af densamma; och ehuru otillräckligt försedde med hithörande statistiska materialier, vilje vi dock af öfvertygelse om frågans vigt med några ord söka föranleda dess vidare behandling af de mera sakkunniga.

50

Om olägenheterna af den närvarande skjutsinrättningen behöfver föga eller intet ordas. De äro lätt insedda af hvar och en, som på detta